

moment recollit en la Llei de la funció pública de la Generalitat (1985, reformada el 1994 sense que canviés substancialment el model). Dit això, cal afegir que en algun moment abans del 1985 —i, per tant, de l'aprovació de la Llei de la funció pública de la Generalitat— el model català d'administració educativa, llavors encara poc funcionaritzat, fou lloat per especialistes estrangers. Així, per exemple, l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic organitza periòdicament exàmens de la política educativa dels diferents països membres. El 1985, un grup d'experts internacionals visità l'Estat espanyol amb la finalitat de preparar un informe. Entre les conclusions presentades observaren el següent:

«A Catalunya, als examinadors els va cridar l'atenció una característica de les condicions de nomenament dels funcionaris de l'administració pública, que altres països potser voldrien considerar, si no emular. És aquesta: un nombre considerable de nomenaments temporals. Els funcionaris no gaudeixen de nomenaments indefinits. Al contrari, se suposa que exerceixen de cap d'uns serveis educatius, o de director general o d'inspector, només per un temps limitat. A la fi d'aquest termini han de tornar a l'escola o a un altre lloc. Aquest tipus de política de personal evidentment és democràtica. Significa també que hi ha una mobilitat constant i molt poca de la incomprensió mútua o fins i tot de l'hostilitat que divideix freqüentment els administradors dels professors.»¹⁴

A l'època, els sindicats no opinaven pas el mateix, ans al contrari. Precisament per la resistència dels sindicats d'acabà reinstaurant el model funcional prototípic.

LA CAPACITAT POLÍTICA DE LA GENERALITAT EN MATÈRIA D'ENSENYAMENT

Abans de demanar quines han estat fins ara les polítiques educatives adoptades pels governs de la Generalitat un cop realitzats els traspassos de competències, convé adquirir una idea precisa de fins a quin punt aquests governs han tingut —i tenen— una capacitat política real en aquesta matèria. És a dir, fins a quin punt a Catalunya es poden dissenyar polítiques educatives pròpies, de forma autònoma respecte d'altres autoritats polítiques i, més concretament, respecte del Ministeri d'Educació i Ciència de l'Estat espanyol. La resposta no és senzilla. En primer lloc, cal examinar el marc polític i legislatiu fixat per dos documents essencials, la Constitució espanyola (CE) i l'Estatut d'Autonomia (EAC) i, en segon lloc, cal veure com algunes lleis orgàniques interpreten, amb el seu articulat, aquest marc polític i legislatiu.¹⁵

14. OCDE, *Examen de la política española por la OCDE*. Madrid: Ministerio de Educación y Ciencia, 1986, p. 64.

15. Les qüestions relacionades amb les competències de la Generalitat en matèria educativa han estat objecte de diferents estudis apadrinats per les dues administracions implicades. Pel que fa al Ministeri d'Educació, cal ci-

La Constitució i l'Estatut d'Autonomia

Ambdós documents estableixen, formalment, un marc polític que delimita ben clarament allò que és possible fer a Catalunya. La CE, més particularment, fixa les competències que configuren allò que s'ha anomenat la «reserva competencial» de l'Estat i, també, totes aquelles altres competències que poden ser traspassades a les comunitats autònomes. Per tant, si ens regim per la CE ja podem observar que hi ha un seguit de competències, de possibilitats de fer polítiques educatives, que no poden ser mai traspassades a la Generalitat i que han de romandre sempre en mans de l'Administració central.¹⁶ Contràriament, l'EAC atribueix a la Generalitat «competència plena» en matèria d'ensenyament. Com s'entén aquesta aparent contradicció?

La CE tracta en dos llocs preeminents l'educació:

- a) A l'article 27, en el qual es fa una declaració de principis sobre l'educació, que destaca el dret a l'educació, la realització efectiva del qual han de garantir els poders públics, i la llibertat d'ensenyament. De fet, com s'ha dit sovint, es tracta d'un article que reflecteix el caràcter consensuat de tota la CE en el seu conjunt i, per aquesta raó, admet diferents interpretacions. En aquest article, però, no es fa cap referència al repartiment de poders entre Administració central i comunitats autònomes.
- b) A l'article 149, i més concretament a l'apartat 1.3, on se citen les competències exclusives de l'Estat en matèria educativa i, per tant, no susceptibles de ser traspassades a les comunitats autònomes. D'acord amb aquest apartat hi ha dues competències exclusives:
  - la regulació de les condicions d'obtenció, expedició i homologació de títols acadèmics i professionals, i
  - les normes bàsiques per al desenvolupament de l'article 27 de la Constitució.

No hi ha dubte que la confusió que aquest entramat legislatiu i administratiu provoca sobre l'opinió pública és considerable. En una macroenquesta realitzada per encàrrec del Departament d'Ensenyament el 1993, es formulava la pregunta següent: «De qui depèn a Ca-

---

tar aquí l'estudi d'Emilio Lázaro, *La educación en el Estado de las Autonomías. Atribución y ejercicio de competencias educativas*. Madrid: Ministerio de Educación y Ciencia, 1984.

Pel que fa, complementàriament, a la Generalitat hi ha almenys dos estudis que s'han de considerar: el de X. Padrós, N. Abbad, R. Amargós, R. Carrasco, J. M. Fortuny, E. Fossas, E. Grau, i C. Serrahima, *El desplegament autonòmic a Catalunya. Departaments de Cultura i Ensenyament*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Institut d'Estudis Autonòmics, 1992, i el de Roser Martí, *La conflictivitat competencial en l'àmbit de l'ensenyament*. Barcelona: Institut d'Estudis Autonòmics, 1993, més centrat en els conflictes de competències.

16. En arribar aquí, cal demanar-se si els conceptes d'estat i d'administració central són sinònims. Tot i que el concepte d'estat admet diferents accepcions, n'hi ha com a mínim una que el fa equivaler a l'aparell administratiu d'un territori que té sobirania política. En aquest sentit, no és difícil d'entendre que aquí el concepte d'Estat com a aparell administratiu inclou tant l'Administració central com l'autonòmica i la local. Per tant, no són sinònims.

Ara bé, també cal considerar que en el cas particular de l'administració educativa, el Ministeri d'Educació actua alhora com a administració central i, en el cas d'algunes comunitats autònomes, també com a administració autonòmica. Però seria inapropiat dir que el Ministeri d'Educació representa els interessos de l'Estat i, per aquesta raó, seria políticament correcte que a les reunions internacionals la representació de l'Estat espanyol fos compartida per les diferents administracions, si més no de forma rotatòria.

talunya l'ensenyament obligatori?» Un 78% dels pares amb fills en edat escolar (i un 70% de la població en general) respongueren efectivament que la gestió d'aquest ensenyament depenia de la Generalitat. Curiosament, l'empresa tècnica encarregada de l'estudi concloué: «Podem constatar, doncs, que existeix un clar coneixement respecte a les competències *exclusives* de la Generalitat pel que fa a l'ensenyament obligatori a Catalunya.»¹⁷

Què diuen els mestres a tot això? La Societat Catalana de Pedagogia, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, realitzà un estudi el 1993 sobre les opinions dels mestres en relació a diferents temes.¹⁸ En demanar-los «qui té la responsabilitat del sistema educatiu?», un 56% respongué que la Generalitat exclusivament, un 41% que es tracta d'una responsabilitat compartida entre la Generalitat i el Ministeri i un 1% que era responsabilitat exclusiva del Ministeri. Un 2% no respongué o no ho sabia.

Encara que, des d'un punt de vista quantitatiu, les competències exclusives reservades a l'Estat són molt minses, no hi ha dubte que es tracta de dues responsabilitats que permeten que l'Estat orienti els grans desenvolupaments de les polítiques educatives en el conjunt del territori. En efecte, i només per posar un exemple, l'ús de l'expressió «condicions d'obtenció» dels títols és prou àmplia per a permetre una interpretació que faci possible la regulació detallada dels currículums que faculden per a l'obtenció d'un títol. I, en darrer terme, no hi ha dubte que encara que el text de la CE sigui prou ampli —pel seu caràcter consensuat—, correspon a l'Estat determinar-ne la interpretació pel que fa a l'educació per via de les successives lleis orgàniques que vagi desenvolupant. Ja es veu, doncs, que en aquest model les competències més crucials sempre han de quedar en mans de l'Estat, el qual pot dotar les comunitats autònomes de més o menys responsabilitat d'acord amb les lleis orgàniques que el Parlament espanyol vagi aprovant. Hi caben, doncs, des d'interpretacions generoses de l'article 27 fins a d'altres de més restrictives.

Quina teoria política de l'estat de les autonomies hi ha al darrere d'aquesta concepció? Doncs una teoria que vol afirmar essencialment la unitat territorial i el principi de la igualtat de tots els ciutadans independentment del lloc de l'Estat on visquin. Cal recordar, en aquest sentit, que al mateix article 149, a l'apartat 1.1, s'atribueix a l'Estat la competència exclusiva per a regular «les condicions bàsiques que garanteixin la igualtat de tots els espanyols en l'exercici dels drets i en el compliment dels deures horitzontals». Com s'ha afirmat repetidament, es tracta d'una competència de les denominades «horitzontals» que, en ocasions, «ha esdevingut un xec en blanc a favor de l'Estat per regular aspectes més enllà de l'àmbit que té atribuït especialment a l'art. 149.1.30 de la CE».¹⁹

Examinem ara què diu respecte d'això l'EAC. Reproduïm l'article íntegrament:

17. El subratllat és meu. Extret de *L'opinió pública i l'ensenyament a Catalunya*. Barcelona: Departament d'Ensenyament, Generalitat de Catalunya, 1994.

18. Vegeu Francesc Pedró i Albert Sangrà, «Estudi sobre els mestres i la dimensió nacional: resultats provisionals», *Butlletí de la Societat Catalana de Pedagogia*, núm. 3, 1994, p. 25-39. Les dades fonamentals sobre aquest estudi es troben recollides més endavant, al capítol d'aquesta obra que s'hi dedica.

19. Padrós, Abbad *et al.*, *op. cit.*, p. 121.

«És de competència plena de la Generalitat la regulació i administració de l'ensenyament en tota la seva extensió, nivells i graus, modalitats i especialitats, en l'àmbit de les seves competències, sens perjudici d'allò que disposen l'article 27 de la Constitució i Lleis orgàniques que, conforme a l'apartat primer de l'article 81 d'aquella, el desenvolupin, de les facultats que atribueix a l'Estat el número 30 de l'apartat 1 de l'article 149 de la Constitució i de l'alta inspecció necessària per al seu compliment i garantia.»

Com ja hem avançat, una primera lectura sembla atorgar a la Generalitat una competència absoluta en matèria d'ensenyament atès que en el text s'utilitza l'expressió «competència plena». Però una lectura més reposada us farà adonar que aquest ús es fa per evitar, precisament, l'expressió «competència exclusiva» que l'EAC sí que atorga a la Generalitat en altres matèries, però no en ensenyament. Per tant, quan l'EAC fa referència a una «competència plena» —i no exclusiva—, ho fa perquè la reserva competencial de l'Estat impedeix donar a la Generalitat una llibertat absoluta en aquest àmbit. En efecte, si hom examina el text en detall, hi trobarà que aquest atorgament de competència plena està limitat per «allò que disposen l'article 27 de la Constitució i Lleis orgàniques que, conforme a l'apartat primer de l'article 81 d'aquella, el desenvolupin, de les facultats que atribueix a l'Estat el número 30 de l'apartat 1 de l'article 149 de la Constitució i de l'alta inspecció necessària per al seu compliment i garantia».

Essencialment, els límits de les competències de la Generalitat estarien marcats per tres elements, que analitzarem seguidament:

- a) Les normes bàsiques que desenvolupin l'article 27 de la CE, és a dir, les lleis orgàniques fonamentalment.
- b) La regulació que estableixi l'Estat pel que fa a les condicions d'obtenció, expedició i homologació de títols (art. 149.1.30 de la CE).
- c) L'alta inspecció (art. 15 de l'EAC).

El desenvolupament de l'art. 27 de la CE

Aquest desenvolupament ha estat, des de sempre, objecte de discussions i, encara avui, no és un tema completament resolt. De fet, el mateix Tribunal Constitucional, a causa dels recursos que ha hagut de resoldre, ha anat reformulant la seva doctrina sobre aquesta qüestió. La idea és que l'únic límit a les competències de desenvolupament de les CA, pel que fa als drets recollits a l'esmentat article, el constitueixen les normes bàsiques dictades per l'Estat, definides pel Tribunal Constitucional com a principis normatius, generals i uniformes que tenen per objectiu d'establir un marc normatiu unitari i comú a totes les CA a partir del qual aquestes comunitats puguin establir els seus ordenaments específics.

Ara com ara, el desenvolupament orgànic vigent de l'art. 27 de la CE s'ha fet mitjançant l'aprovació de la Llei orgànica del dret a l'educació (LODE). Aquesta Llei regula, per tant, el

dret a l'educació i a la gratuïtat i obligatorietat de l'ensenyament bàsic, la llibertat de càtedra, el dret dels pares a escollir la formació religiosa i moral dels seus fills, la llibertat de creació de centres docents, l'obligació dels poders públics d'establir una programació general de l'ensenyament per a garantir l'exercici efectiu del dret a l'educació, el dret dels professors, pares i, si s'escau, alumnes a la participació en el control i la gestió de tots els centres sostinguts per l'Administració amb fons públics i, finalment, també preveu la creació d'un règim de concerts per al sosteniment de centres privats amb fons públics.

Al costat d'aquests aspectes, la LODE també fou utilitzada al seu moment per atribuir més competències a l'Estat, contràriament al que sembla que és la doctrina del Tribunal Constitucional, la qual es resumeix en l'afirmació que el repartiment de competències entre l'Estat i les CA només es troba a la CE i als respectius estatuts d'autonomia (sentències del TC 86/89 d'11 de maig i 149/85 de 5 de novembre). La disposició addicional primera, apartat segon, de la LODE estableix que correspon a l'Estat «per la seva pròpia naturalesa» l'ordenació general del sistema educatiu i l'establiment dels ensenyaments mínims, i atribueix, així, a l'Estat més competències que les que es troben recollides a la CE i a l'EAC. Com que la LODE, al seu moment, fou consensuada políticament, ni aquest ni cap altre element de la Llei no fou objecte de recurs d'inconstitucionalitat, amb la qual cosa s'ha d'entendre que tots els grups polítics parlamentaris acceptaren i sancionaren, doncs, aquesta nova delimitació de competències, força més restrictiva per a les CA com veureu seguidament.

a) L'ordenació general del sistema educatiu.

Enlloc no s'ha explicat què és l'ordenació general del sistema educatiu. Intuïtivament, hom pot suposar que es tracta de l'estructuració global del sistema, en modalitats, nivells i cicles, i els corresponents requisits de pas o de promoció de l'un a l'altre. El Tribunal Constitucional, donant suport en diferents ocasions a allò que prescriu l'esmentada disposició addicional primera de la LODE, ha afirmat que com que el sistema educatiu espanyol ha de tenir un caràcter únic i supracomunitari, la seva ordenació ha de quedar, per tant, reservada a l'Estat.

Ara com ara, la Llei d'ordenació general del sistema educatiu (LOGSE) és la que estableix aquesta ordenació, però al costat d'això també regula aspectes en relació amb la qualitat de l'ensenyament, l'avaluació general del sistema educatiu, la compensació de desigualtats en educació i les bases del règim estatutari dels funcionaris públics docents, que són elements que van molt més enllà de la mera ordenació general del sistema educatiu. Novament, però, la llei fou aprovada en un context general de consens polític que evità que aquests darrers aspectes fossin contestats des de les CA. Dit això, ja queda clara la impossibilitat que les diferents CA puguin desenvolupar sistemes educatius diferents pel que fa a la seva ordenació i estructura generals.

b) Els ensenyaments mínims.

Al costat de l'ordenació general dels aspectes estructurals del sistema educatiu, la LODE també preveïé que correspongués a l'Estat la determinació dels ensenyaments

mínims i, per consegüent, dels continguts d'aquests ensenyaments. Novament es tracta aquí d'aconseguir una mínima homogeneïtzació dels ensenyaments impartits a tot el territori de l'Estat.

Aquesta determinació no es limita als ensenyaments que aboquen a l'obtenció de títols acadèmics i professionals (d'acord amb l'article 149.1.30 de la CE) relacionats amb les anomenades «professions titulades», sinó que inclou el currículum de tots els nivells educatius sense excepció, tal com recull també l'article 4 de la LOGSE desenvolupat posteriorment per mitjà de reials decrets.

En resum, mercès a la disposició addicional primera de la LODE, l'Estat té competència absoluta pel que fa a l'ordenació general del sistema educatiu i a l'establiment dels ensenyaments mínims, amb la qual cosa la capacitat de maniobra de les CA és, en aquest sentit, absolutament limitada.

La regulació dels títols

Com ja s'ha dit, la competència reservada a l'Estat es refereix a les condicions d'obtenció, expedició i homologació dels títols acadèmics i professionals. La justificació d'aquesta reserva competencial rau en la necessitat de garantir la lliure circulació i exercici professional dels ciutadans espanyols en tot el territori de l'Estat —i, per extensió, en el territori de la Unió Europea. Però el cert és que, més enllà d'establir les condicions d'expedició i homologació, l'Estat s'ha reservat l'exercici mateix de la competència d'expedició i homologació de titulacions acadèmiques i professionals, la qual cosa no es dedueix pas de la lectura del text constitucional. Això ha estat així almenys fins a la promulgació de la LOGSE, i es donava el contrasentit que mentre els rectors d'universitats podien expedir títols universitaris amb validesa acadèmica oficial a tot el territori, les CA no ho podien fer. Actualment, la Generalitat pot expedir títols acadèmics i professionals, d'acord amb l'article 4.4. de la LOGSE, però encara resta en mans de l'Estat la competència d'homologació de títols —i no només la d'establir les condicions d'homologació.

L'alta inspecció

L'alta inspecció, que no s'ha de confondre amb la inspecció tècnica d'educació sobre la qual sí que té competència la Generalitat, no està inclosa al text de la CE. En canvi, tant l'EAC en el seu article 15 com altres estatuts de CA preveuen la seva creació des de l'Estat en el territori de la respectiva CA.

La disposició addicional primera de la LODE li atribueix la funció de garantir el compliment de les obligacions dels poders públics. La doctrina del Tribunal Constitucional ha permès a l'Estat de configura-la com l'òrgan estatal que ostenta les funcions de comprovació i verificació del compliment per part de les CA de les disposicions normatives dictades per

l'Estat en matèria educativa i en l'àmbit de les seves competències. Per tant, es tracta d'una tasca de fiscalització del compliment de continguts normatius que fan referència, en particular, a:

- a) El desplegament, per via de normativa bàsica estatal, de l'article 27 de la CE.
- b) Els ensenyaments mínims.
- c) L'ordenació del sistema educatiu.
- d) Les condicions d'obtenció i expedició de títols.

Les competències efectives de la Generalitat en matèria d'ensenyament

En aquest context, què és el que ha estat efectivament traspassat a la Generalitat? El gros dels traspassos es va produir poc després de l'aprovació de l'EAC, per mitjà del Reial Decret 2809/80, de 3 d'octubre. En aquell moment, ja s'havia promulgat la LOECE, la qual en la seva disposició addicional segona fixava les competències exclusives de l'Estat (cal recordar que malgrat que la LOECE fou derogada posteriorment, la LODE, que en certa forma vingué a substituir-la, manté aquesta disposició addicional). S'hi inclogueren, fonamentalment, els següents apartats:

- a) Els serveis i les funcions que en el moment dels traspassos exercien les delegacions provincials del Ministeri. Això inclou aspectes relacionats amb l'administració de serveis, la planificació, les construccions escolars i la inspecció.
- b) Els serveis de la inspecció tècnica educativa, és a dir, les antigues inspeccions provincials d'EGB i de formació professional, així com la de batxillerat del llavors districte universitari de Barcelona.
- c) Els centres públics d'ensenyament no universitari.
- d) El personal adscrit als serveis i les funcions transferides.
- e) La programació, tant d'inversions com de necessitats educatives.
- f) La inscripció de tots els centres públics i privats de Catalunya.
- g) Les subvencions a la gratuïtat de l'ensenyament, respectant els criteris que estableixin les disposicions de l'Estat.
- h) La tramitació i resolució de sol·licituds d'obertura i funcionament dels centres privats.

De qui són, doncs, responsabilitat les competències no expressament citades? Aquesta qüestió és interessant perquè, així com en el camp de la justícia se sol dir *in dubio, pro reo*, en el cas del repartiment de competències entre l'Administració central i la Generalitat es dóna per fet que tot allò no expressament citat és competència exclusiva de l'Administració central.

Conclusions

Si hom examina amb detall la llista de competències que els successius Reials Decrets han traspassat a la Generalitat, la conclusió que en traurà és que ha estat objecte, fonamen-

talment, d'un procés de descentralització en el terreny de la gestió i de l'administració del sistema escolar, i que també disposa de la capacitat de «catalanitzar» l'escola —en llengua i continguts— en la mesura que això no contradigui l'ordenament legal fixat per la CE i les lleis orgàniques. Però, la Generalitat no té capacitat política per dibuixar un sistema educatiu substancialment diferent del de la resta de l'Estat i, en aquest sentit, n'és subsidiària d'ell. La Constitució, l'Estatut i —com acabem de veure— sobretot les lleis orgàniques impossibiliten la diferenciació d'un sistema que ha de complir amb uns requisits formals i de contingut establerts amb una certa precisió.

Arribats en aquest punt, cal fer-se la pregunta de si fora desitjable, convenient o necessària aquesta eventual diferenciació. Lògicament, la resposta serà sempre una resposta *política* i eventualment controvertida: hi ha qui creu que aquesta diferenciació és imprescindible per a la pervivència de la identitat de Catalunya com a nació, hi ha, contràriament, qui creu que qualsevol mena de diferenciació —més enllà d'un plantejament folclorista— atentaria contra la unitat de l'Estat espanyol o que dificultaria la lliure circulació dels ciutadans d'aquest Estat per tot el seu territori.

L'estudi de les polítiques educatives seguides, doncs, no ens pot marcar com *haurien de ser* les coses. Sí que ens pot resoldre, però, alguns altres interrogants com ara *com són, de fet*, les coses i si *podrien ser diferents*. Al primer interrogant cal respondre, a la llum del marc polític, que la situació actual es resumeix en una delegació administrativa de funcions per part de l'autoritat estatal en la Generalitat de Catalunya i, en segon lloc, en una capacitat de maniobra relativament àmplia per a la Generalitat en el camp del foment de la llengua pròpia de Catalunya i molt més limitada en l'àmbit de les prescripcions curriculars, que la Generalitat pot usar o no, d'acord amb el projecte polític del govern vigent. Per tant, hem de concloure que hi ha un únic sistema educatiu a l'Estat espanyol que, en el cas de Catalunya com en el d'altres comunitats autònomes, ha estat particularitzat sota la tutela de l'autoritat central, que és, finalment, la que decideix, especialment per mitjà de les lleis orgàniques, què deixa i què no deixa subjecte al criteri polític de les diferents Comunitats amb competències en aquesta matèria.

Hauria estat possible un marc polític diferent? A aquest segon interrogant cal respondre òbviament que sí. Històricament, procedim d'un model polític i administratiu fortament centralitzat que ha anat evolucionant cap a un altre en el qual les (algunes) regions hi tenen alguna cosa a dir. Però encara estem molt lluny d'altres models possibles, com ara el federal o el comunal, en el marc dels quals el govern del sistema educatiu queda en mans de les corresponents autoritats regionals o bé de les municipals, perquè es considera que les unes o les altres han de ser sobiranes en aquesta matèria. En aquests models són les autoritats regionals o municipals les que acorden, per iniciativa pròpia, o bé cedir una part de la seva sobirania en matèria educativa a l'autoritat central o bé prendre per consens o unanimitat compromisos comuns, a fi de facilitar la coordinació en aspectes on polítiques contraposades a escala regional o local podrien ser contraproductives per al desenvolupament del conjunt de l'Estat. Novament, respondre si això és millor o pitjor que el que ara tenim a Catalunya no es pot fer en termes absoluts, perquè la resposta depèn del model de país que es vol arribar a ser.

Tant a Europa com a la resta del món hi ha un bon nombre de països que disposen d'una estructura federal o fortament regionalitzada que es tradueix també en unes estructures d'administració de l'educació igualment federals. Prototipus d'aquest model són la República Federal Alemanya, la Confederació Suïssa o el Regne de Bèlgica, així com els Estats Units o el Canadà. En tots aquests països cada Estat, land, regió o cantó, disposen del seu propi sistema educatiu i, de forma voluntària, es coordinen per a facilitar aspectes ineludibles com ara la lliure circulació dins del territori o bé l'equivalència de les titulacions. Els Estats o regions, de forma volguda, s'autoregulen per mitjà d'una coordinació entre iguals. L'administració educativa central, si existeix, té unes responsabilitats molt limitades, com ara en el cas del Ministeri Federal d'Educació alemany o del Departament d'Educació dels EUA. En d'altres casos, es dona una veritable municipalització de l'ensenyament. Així, en el cas del Regne Unit, la Llei d'educació de 1944 parlava textualment «d'un sistema educatiu nacional, administrat localment».²⁰

20. Vegeu el capítol sobre la descentralització en aquesta mateixa obra. Per a més informació, és recomanable la lectura de l'article de Manuel de Puellas, «Estudio teórico sobre las experiencias de descentralización educativa», *Revista Iberoamericana de Educación*, 3, 1993, p. 13-40, perquè conté informació sobre els diferents models teòrics i presenta el cas espanyol en un context més ampli.